

שלוש פרשות מתוך "לוח השנה" (Fasti)

"לוח החודשים והמועדים" (fasti פירושם 'ימות חג') היא יצירה השייכת לתקופה השנייה בחייו של אובידיוס. אובידיוס ביקש לחבר ספר שעניינו, כשמו, חגיגה ומועדיה של השנה הרומית. היצירה אמורה היתה להחזיק שנים-עשר ספרים, ספר לחודש. לידינו לא הגיעה אלא מחצית הספר, מינואר ועד יוני. כב'מטמורפוזות', ואפשר שאף ביתר-שאת, פעל אובידיוס כחוקר קדמוניות למדן: הוא נעזר בכתבים מכתבים שונים, ביניהם האלגיות האַאָטִיאולוגיות של פרופרטיוס, שבהן הוסברו שמותיהם של מקומות שונים לפי האגדה העממית, וכן ביצירתו (האבודה) של המשורר האלכסנדרוני קְלִימָכּוֹס ה'אַאָטִיאָה' ('הסיבות', כלומר סיבות שמותיהם של דברים ומנהגים). עונש הגלות נחת על ראשו של אובידיוס כרעם ביום בהיר בשנת 8 לפנה"ס, לפני שהספיק ללטש את ה'מטמורפוזות' ולהשלים את ה'פאסטי'. מתוך תקווה שיומתק עונשו, החליף אובידיוס את הקדשת ה'פאסטי' לאחר מותו של אוגוסטוס בהקדשה ליורשו גְרַמְנִיקוּס. אולם תוחלתו לחנינה נכזבה והוא מת בגלות. שלא כ'מטמורפוזות', הערוכות כעלילה רצופה (הגם שנפתלת), ערוכים ה'פאסטי' כמעשה-פסיפס, שמשובצים בו פרטי פולקלור לרוב וסיפורים מיתולוגיים. משקלה של היצירה, הדו-טור האלגי, יש בו משום חידוש (ליצירה כזאת יָאָה, להלכה, המשקל האפי, ההכסאמטר). בהיסטוריות ישנות של ספרות רומא נהגו להפחית בערכו של ספר זה, לעומת ה'מטמורפוזות'. ברם, כל מי שיקרא יצירה זאת ימצא שפע דברים מעניינים לתת עליהם את הדעת. למשל, השאלה לאיזו סוגה היא שייכת: האם מדובר אך בתרגיל ספרותי (יתאר הקורא לעצמו את "ספר המועדים" של יום-טוב לוינסקי בדרך השיר)? האם לפנינו פואמה סיפורית בנוסח אלכסנדרוני? האם מדובר בפואמה דידקטית? תהא התשובה אשר תהא, בדבר אחד אין, כמדומני, ספק: רוחו של אובידיוס, הברק והאלגנטיות המשועשעת שלו ניכרים ב'פאסטי' היטב,

גם אם אין זו פסגת יצירתו. ובכלל: מי שכל מעייניו נתונים רק לפסגות,
חזקה עליו שיפסיד את מראותיהן היפים של צלעות ההרים.

יסוד רומא

כָּאֵן הַמְקוֹם לִי נוֹתֵן אֶת נוֹשְׂאִי, אֶל יְסוּד קְרִיתָנוּ
בְּאֵנוּ. לְשִׁיר פִּעֲלֶךָ תִּגְנִי, קְוִירִינוּס הָרֵם !
כְּבָר שְׁלֵם אֶת עֲנֹשׁוֹ אַחִיר שֶׁל נּוּמִיטוֹר וְשֶׁכֶט
בְּנֵי הָרוֹעִים כְּבָר הָיָה תַּחַת שְׁלִטוֹן תְּאוּמִים.
הֵם הִחְלִיטוּ לְקַבֵּץ אֶת עוֹבְדֵי הַשָּׂדֶה, לְהַנִּיחַ
אֶבֶן חוֹמָה; אִךְ הִקְשׁוּ מִי מִשְׁנִיָּהֶם יִסְדָּה.
רוֹמוּלוּס סָח: "אֵין כָּל צֶרֶךְ בְּרִיב וּמַחְלָקֶת בֵּינֵינוּ:
רַב נְאֻמִין בְּצַפּוֹר; לוֹ בְּעוֹפּוֹת תּוֹשְׁבֵיהֶם."
נִיחָא. עֲלֵה הָאֶחָד עַל צוּקֵי פִלְטִין לוּיִי-חַרְשׁ,
בְּקָר כִּי בָא וְאֵלֵי הַר-אַנְטִינִין בָּא אַחִיר.
שֵׁשׁ צִפְרִים רָאָה רְמוּס; אַחִיָּהוּ – תְּרִיסָר, בְּשִׁרְשֶׁרֶת;
רוֹמוּל הוֹשֵׁם שׁוֹר הָעִיר, כְּפִי שֶׁהִסְכִּימוּ שְׁנֵיהֶם.
יוֹם מִבְּרֶךְ בְּחֶרֶוֹ, בּוֹ יִתְּנֶה קוֹ חוֹמָה בְּמַחְרָשֶׁת.
עָרַב חַג פְּאֵלְס קָרַב: אִזְּ גַם הוּחַל בְּמַפְעָל.
עַד מִסַּד סְלַע מוֹצֵק נִכְרָה הַחֶפְרִיר; פְּרִי הָאֶרֶץ
פְּנִימָה הוּטַל וְעָמוּ רָגַב מִכַּר לֹא רְחוּק.
שׁוּב כְּפֹה הַחֶפְרִיר וּמִמְעַל הִרִימוּ מִזְבָּח:
אִזְּ בְּלִהְבֵת חֲנֹכוֹ אֶת מִזְבְּחָם הַחֲדָשׁ.
רוֹמוּל, נִשְׁעַן עַל יְצוּל, סִמֵּן תּוֹאֵי חוֹמָה בְּקוֹ תֵּלֶם,
עַל הַמַּחְרָשֶׁת נִשְׂאוּ שׁוֹר וּפְרָה לְבָנִים.
סָח אִזְּ הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: "הוּ יִפְיֹטָר, וְסִטָּה אֲמֵנוּ,
מְוֹרָס הָאֵב, סַעְדוּ יַד מִיַּסַּד הַקְרִיָּה;
בּוֹאוּ נָא, כָּל הָאֵלִים שְׂדֵת לְבַקֵּשׁ מֵהֶם עֶזֶר:
לוֹ יִשְׁגֹּשֶׁג מִפְעָלֵי תַּחַת טוֹבֵת בְּרַפְתְּכֶם.
לוֹ יִאָּרְכוּ עֲזוֹזָה וְזִמְנָה שֶׁל זֶה אֶרֶץ שְׁלֹטָת !

לו לְכַחַה יִצְיִתוּ גַם מְעַרְב, גַּם מְזַרְח !
 כָּכָה פִּלְל, וַיִּתֵּן בְּחַזִּיז מְשֻׁמָּאלוֹ אוֹת שֶׁל חֶסֶד
 אֵב הָאֵלִים וְגִלְגֵּל רַעַם בְּשַׁחַק מְשֻׁמָּאל.
 אַז אֲזַרְחִינוּ, עוֹלָצִים עַל אוֹת הַטּוֹבָה, הֶעֱמִידוּ
 אָבֵן פִּנָּה; חִישׁ מֵהָר קָמָה חוֹמָה חֲדָשָׁה.
 קָלַר הָאֵיץ בְּמִלְאָכָה, זֶה שְׁרוּמוֹלוֹס הוּא שְׁמִנְהוּ
 וַיִּגִּידְנוּ: "רְאֵה, קָלַר, פֶּן גָּבַר יִשְׂיֵג
 גְּבוּל הַחוֹמָה, אוֹ אֵת גְּבוּל הַחֶפֶיר שֶׁנִּכְרָה בְּמַחְרָשֶׁת;
 כֹּל שְׂיֵהִיץ לְעֵבְרָם – גַּמְלָל לוֹ עֲנִשׁוֹ וַיּוֹמַת".
 רְמוֹס כָּל זֹאת לֹא יָדַע, וְהִרְחִיב בְּבוֹז לַעֲג אֵת פִּיהוּ
 עַל הַחוֹמָה הַמְּכָה: "זֹאת לְעַמְּךָ לְמַגֵּן?"
 תַּכְּף זֶנֶק וְעֵבֶר, וְקָלַר בָּאת מְחַצָּהוּ;
 עַל הַקְּרָקַע הַקָּשָׁה, רְמוֹס צָנַח, חֲמוּץ דָּם.
 זֹאת כִּי לְמִלְךָ נוֹדַע, אֵת בְּכִיּוֹ הַפּוֹרֵץ הוּא מְכַנִּיעַ
 פְּנִימָה בְּסִגּוֹר הַחֲזָה אֵת יְגוֹנוֹ הוּא טוֹמֵן.
 אֵיךְ הוּא רוֹצֵה לְבִכּוֹת קָבֶל-עִם, הוּא מוֹפֵת לְעוֹ-רוּחַ;
 "כֶּף יְשָׁלֵם", הוּא אוֹמֵר, "צַר שְׂיִחַצָּה חוֹמוֹתֵי".
 אָפֶס, נוֹתֵן הוּא לְאֵחַ כְּבוֹדֵי לְוִיָּה; אֵיךְ בּוֹ כּוֹחַ
 עוֹד לְעֵצָר דְּמַעוֹתָיו; סוֹד רַחֲמָיו כְּבָר גְּלוּי.
 אֲרָצָה הִנָּחָה אֶלּוֹנִיקָה, נְשִׁיקָה אֶחְרוּנָה הוּא חוֹלֵק לוֹ,
 "אֵחַ שְׁנַגְזֵל עַל כְּרַחֲמֵי, שָׂא נָא שְׁלוֹם!" הוּא אוֹמֵר.
 שְׁמֵן יִמְשַׁח עַל הַגּוֹף, לְמוֹקֵד. וְכִמּוֹהוּ עָשׂוּ שֵׁם
 פֶּאֶסְטוֹלוֹס, הוּא וְאִשְׁתּוֹ, פְּזוּר-אֲבָלוֹת שְׁעָרָה.
 אַז אֵת הָעֵלֶם בְּכוֹ (אֵף שְׁטָרֵם קָרָאוּ כֶּף) קְוִירִיטִים,
 וְלְבִסוּף לְמוֹקֵד אִשׁ שְׁטוּפַת דְּמַע הַגָּשָׁה.
 קָמָה הָעִיר (וַיְמִי אַז הָאֵמִין בְּדָבָר מִכָּל אֱלֹהִים!)
 עִיר שְׁעַל עֶרְף תִּבְלֵ רְגֵל נוֹצַחַת תַּצִּיג.
 רְדִי בְּעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ, וְלַעַד קִיסָר רָם לוֹ יִמְשַׁל כֶּף,
 לוֹ עֲדִי עַד לֶךְ יִהְיוּ שְׁפַע נוֹשְׂאֵי אוֹתוֹ שֵׁם!
 עַד שְׂתִּהְיֶה בְּעוֹלָם הַנִּכְנָע שְׁרָרְתָּ מִתְּנוֹסְסַת,
 יִתָּר מְלוֹאוֹ לוֹ יִמְךָ עַד עוֹלָמִים מִכְּתִפָּךְ.

(ספר ד, שורות 807-862)

חג אָנָה פֿרָנָה

חֲדָשׁ מֵרֶס בְּחֻצְיוֹ – חג עליוז, חג אָנָה פֿרָנָה,
מול צרוצף יִחְגֵּג, טיכר הבא מרחוק.
אָז הָעַם יִקְבֹּץ, פֶּה וְשֵׁם הֵם פְּזוּרִים בִּירֶק-דֶּשֶׁא,
זֵין שׁוֹתִים וְשׁוֹרְעִים אִישׁ עִם בְּחִירַת לְכַבּוֹ.
יֵשׁ שְׂפִחוּץ נְשָׂאָרִים, אַחֲרִים מְקִימִים לָהֶם אֶהָל,
יֵשׁ שְׂיָרִימוּ סִכָּה מְצַנְפִּים, בֵּית-עֲלִים.
יֵשׁ שְׂבִמְקוֹם פְּלוֹנְסֹאוֹת מוֹצָקוֹת יִתְקַעוּ שֵׁם קְנִי-גִמָּא
וְעֲלִיָּהֶם יִכְסּוּ בְּגָלִימַתָּם הַפְּרוּשָׁה.
שְׂמֵשׁ זֵינן מְרַבִּים אֶת חֲמֵם; רַב שָׁנִים מְבַקְשִׁים הֵם
כְּפִי מְסַפֵּר הַגְּבִיעִים; אֶת לְגִמִּיָּהֶם הֵם מוֹנִים.
יֵשׁ שֵׁם גַּם מִי שְׂשֵׁתָה כְּשֵׁנוֹת נְסֻטוֹר; תִּמְצָא שֵׁם שׁוֹכֶרֶת
שְׂפִסִּיבִילָה זְקָנָה לוֹ כְּגַבִּיעִיָּה גִילָה.
שִׁיר שְׂשִׁמְעוּהוּ מוֹשֵׁר עַל בְּמַת תֵּאטְרוֹן שֵׁם יִשִּׁירוּ,
הָלֵם יָד אָמוּנָה אֶת הַמְּלִים מְלָנָה.
טוֹר רוֹקְדִים מְסַרְבֵּל יַחַג סְבִיב גְּבִיעַ בְּתוֹךְ,
שֵׁם תְּפִיזוּ נְעֻרַת חֲמֵד, פְּזוּרַת מַחְלָפוֹת.
הֵם מְדַדִּים בְּשׁוֹבָם (לָהֶמוֹן – מַחְזָה לְחִזוֹת בּוֹ)
”הוּי, בְּנֵי מְזֹל!” יְבָרְכֶם כָּל הַחֹלֶף עַל פְּנֵיהֶם.
אָמֵשׁ פְּגִשְׁתִּי מְצַעַד שְׂפָזָה (שְׁוֹה סְפוֹר חֲשִׁבְתִּיהוּ):
סִבְתָּא שְׁתוּיָה גְּרָרָה סְבָא סְבוּא וְשִׁכּוֹר.
אָפֶס, מָה טִיב הָאֵלָה? (כִּי הִנֵּה הַשְּׂמוּעוֹת נִחְלָקוֹת כְּאֵן!)
אִין אָנְכִי מִתְפֹּן אֶת סְפוּרָה לְהִסְתִּיר.
דִּידוֹ מַפֵּת הַגּוֹרֵל בְּאֵשׁ בְּעֵרָה אֶל אֵינְאָס:
עַל הַמוֹקֵד שְׁהוּקָם אֶל אֲבָדְנָה בְּעֵרָה...
אָפֶר גּוּפָה נְאָסֶף, וְהוּחַק עַל שִׁישׁ לוּחַ הַקְּבֹר
זֶה הַדּו-טוֹר הַקְּצָרְצָר (עוֹד הִיא גּוֹסְסַת כְּתָבְתוֹ):
”גַּם הַסְּבָה לְמוֹתִי, גַּם הַחֶרֶב – שְׁנֵיהֶם מְאִינְאָס;
דִּידוֹ בְּעֵצָם יָדָה הִיא שְׂתִיָּיָה קְפָדָה.”
תִּכְרַף פְּלָשוּ הַנוּמִידִים לְתַחוּם מִמְּלַכְתָּה, אִין שׁוֹמֵר לָהּ:
יְרַבָּה הַמוּרִי כְּבֵשׁ אֶת הָאֲרָמוֹן שְׁנִלְפֵד.

אז, בְּזָכְרוֹ אֶת בּוֹזָה, סָח: "רְאוּ, מִטְּתָה שֶׁל אֵלִיסָה,
זוֹ שֶׁסָּרְבָה לִי תַמִּיד – לִי הִיא וְכֵה אֶתֶּעֱנֶג".
כָּל בְּנֵי צוֹר נְפוּצִים, אִישׁ אִישׁ כִּתְעוֹתוֹ, כְּפִי שֵׁיִשׁ כִּי
נִחִיל הַדְּבוּרִים הַנְּבוּךְ נָד, בְּאָבוֹד לֹו מִלְכוֹ.
שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים כְּבָר נִשְׂא הִיבּוֹל אֶל הַגֶּרֶן לַדִּישׁ,
שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים זָב תִּירוֹשׁ אֶל חֲלָלָה שֶׁל הַגַּת:
אֲנָה גְרִשָּׁה; בְּדַמְעוֹת אֶת חוֹמוֹת אַחוּתָה הִיא נוֹטְשֶׁת;
טָרַם לְכַתָּה עוֹד חֲלָקָה נִסְךְ כְּבוֹד לַמְּתָה.
דַּמְעַ נִמְהַל בְּטִיף נִסְךְ אוֹ-אֵז שֵׁם הָאֶפֶר גּוֹמֵעַ,
גַּם תִּלְתֵּל מְרֹאשָׁה שְׂמָה בְּאֶפֶר הָרֶךְ.
סָחָה 'שְׁלוֹם! כְּפוֹל-שְׁלוֹשׁ, לְחֻצָּה לְשִׁפְתָה אֶת הָאֶפֶר
וְתִדְמָה כִּי תַחֲתִיו אֶת אַחוּתָה הִיא רוֹאָה.
צָנוֹת מְצָאָה וּסְפִינָה וּבִמְלֵא הַמִּפְרָשׁ הִיא בּוֹרַחַת,
עֵין נוֹשֵׂאת לְחוֹמוֹת, פְּלֵא מִפְּעַל אַחוּתָה.
יֵשׁ אִי פּוֹרָה, שָׁמוּ מְלִיטָה; שֶׁכֵּן הוּא לְאִי הַצָּחִיחַ
קוֹסִירָה: יָם הַלוֹבִיִּים בּוֹ יִהְיֶה בְּגִלְיוֹ.
שְׂמָה נְוִטָה, בְּבִטְחָה בְּרַעוֹת הַשְּׁלִיט, שֶׁהַכִּירָה:
בְּאֶטּוֹס מְכַנִּיס הָאוֹרְחִים, רַב הָרְכוּשׁ, שֵׁם מְשַׁל.
אֵף שְׁמַע וַיִּדַּע מָה סְבָלוֹ הֵן דִּידוֹ, הֵן אֲנָה,
"זוֹ אֲדַמְתִּי", לָהּ אָמַר, "אֵף שֶׁקֵּטְנָה הִיא – שֶׁלְךָ".
אֵין זֹאת אֵלָא שֶׁהִיָּה מִקְפִּיד עַל חֻקַּת הָאֲרוּחַ,
לֹו לֹא יֵרָא אֶת עֲצַמַת פִּיגְמַלְיוֹן כִּי רַבָּה.
בְּאֵה שְׁנָה שְׁלִישִׁית, כִּי שְׁנִית כְּבָר הַשְּׁלִימָה הַשְּׁמֹשׁ
חוּג מְזוֹלוֹת: יֵשׁ לְמִצָּא אֶרֶץ גְּלוֹת חֲדָשָׁה.
קָם הָאֵחַ לְדַרְשָׁה בְּחֶרֶב. הַשְּׁלִיט, שְׁנֵא-הַנְּשָׁק,
סָח לָהּ: "כָּאֵן אֵין לוֹחֲמִים. נוֹסִי, הוֹשִׁיעִי נִפְשֶׁךְ".
נָסָה, כְּצוֹ, וְתַפְקִיר סְפִינָתָה לְגָלִים וְלָרוּחַ,
עַז אַחִיָּה הִיָּה, רַע וְאֶכְזָר מִכָּל יָם.
מוֹל פְּלִגֵּי קָרְטִיס שׁוֹפְעֵי הַדְּגִים (רוֹב טְרָשִׁים בּוֹ, בְּקָרְטִיס),
יֵשׁ חֶבֶל אֶרֶץ קָטָן: קִמְרָה שָׁמוּ בֵּין יוֹשְׁבָיו.
שְׂמָה אֲנָה כְּוֹנָה; כְּשֶׁהִיוּ רְחוּקִים מִן הָאֶרֶץ
כְּפִי אֲשֶׁר קָלַע יִירָה תִשַּׁע כְּבָרוֹת לְפָנָים,

קדם נשמט המפרש שטלטל לְכָל עֶבֶר בְּרוּחַ ;
 "חושו, חתכו את הים", סח החובל, "במשוט !"
 עוד בחבל נפתל מפרשם מנסים לאסר הם,
 רוח-דרום זריז-משב פח בספינה הקמורה.
 שוא נאבק החובל : נסחפו אל הים הפתוח,
 קו החוף שנגלה שוב מן העיני חומק.
 גח הזרם לתקף, מתהום מצולה ים-המים
 סב בתזזית : הספון קצף לבן מתמלא.
 מט הנווט למול סער ; זנח ההגאי את ההגה,
 כפאחרים, יקבו על התחנה הוא משליף.
 על הגלים התופחים תטלטל הגולה הפניקית,
 בגלימתה תכסה על הדמעות בעינה.
 לראשונה אז לדידו קראה אחותה 'מאשרת',
 לה ולכל שרגלה על אדמה מצקה.
 נד-ענקים הטיל את ספינת הגולה אל לאורנטום,
 שם נטרפה ו שקעה, אפס, נוסעיה נושעו.
 אז כבר אינאס הזך זכה בבתו של לטינוס
 ובמלכות, ומזג יחד את שני העמים.
 עוד על חופי הנדונייה אינאס יחף משויטט לו
 על משעולוין מרחק (שם רק אכטס לוו)
 פתע מבחין הוא באנה תועה ואינו מאמין כי
 היא זו. "מה לה בגבולות שדות הלטינים?" עודו
 כף מהרהר לעצמו, "שור ! אנה !" צווח אכטס ;
 היא, לקול שמה הנקרא, מעלה זקקפת ראשה.
 מה ! מה עתה ? התנוס ? מה תהום כמסתור תבקש לה ?
 מר גורל אחותה שב ונצב למולה.
 חש עצמה הגבור הקיתירי, וכף הוא אומר לה
 (אפס, בכה, פי זכרף, דעי זאת, אליסה, רגשו)
 "אנה, נשבעת בי הזה הקרקע, שלא פעם שמעת
 פי בעתיד לי תתן יד הגורל המיטיב,
 גם באלי מלוי, שעתה פה אוו להם בית,
 הם גערו בי רבות על פי רהיתי כל-כף.

אז את מוֹתָה לא יראתי, רַחֵק זֶה הַפֶּחַד מִמְּנִי.
אוי לי! הִיָּה בָּה עוֹ-לֵב עַד לְבִלְתִּי הָאֲמֵן.
אל תִּסְפְּרֵי לי! פִּצְעָה – בְּעֵינֵי רְאִיתִיו, כְּשֶׁהֲרִהֲבֹתִי
עוֹ אֵלַי הֶדְס לְבוֹא, פִּצְעַת נְחוּת מִכְבוֹדָה.
את – אם הִיָּה זֶה רִוּחֶךָ, או אם אל הִבִּיאֲךָ אל חוֹפִינִי,
את רִוּחַת מִמְּלַכְתִּי קָחִי-נָא, קִטְפִי אֶת פְּרִיָּה.
רב אֲנִי חֵב לָךְ תוֹדָה, וְשִׁמְךָ מִזֶּה לְאֵלִיסָה:
בוֹאִי, בְּשִׁמְךָ תִּבְרָכִי, אָנָּה, וּבְשֵׁם אַחֻתְךָ.”
אָנָּה בְּטַחָה בְּאוֹמֵר (מָה תִּקְנֶה, אם לא זֹאת, עוֹד נוֹתְרָה לָּהּ?)
וּתְגוּלָּל בְּאֲזְנוֹי כָּל נְדוּדֶיךָ עַד אָז.
אֲךָ נִכְנְסָה לְאַרְמוֹן (עֲטוּרִים כְּחֶק-צוּר? קִשְׁטוּהוּ)
סָח אֲיָנָאס לְאֹמֵר (שְׁאֵר הֶהְמוֹן לֹא דָּבַר):
”אָנָּה, לוֹיִנְיָה אֲשֶׁתִּי, קְבִלֶיךָ, כְּדִין חוֹבַת טְהַר:
עַת טְבַעְתִּי, לְחֻמָּה הוּא שְׁכַלְכֵּל אֶת חַיִּי.
כּוֹר-מַחְצֵבֶתָהּ הוּא בְּצוּר, מִמְּלֶכָה לְחוּף לּוֹב בְּיַדֶּיךָ;
לוֹ כִּלְאֻחוֹת יִקְרָה חֶסֶד חֶבֶה לָּהּ תִּתְּנִי!”
כָּל שְׁבַקֶּשׁ – הִבְטִיחְתּוּ. אֲבָל בְּלִבָּהּ, בְּסוּד-אֵלִים
פִּצְעַת-דְּמִיוֹן מִסְתַּתֵּר, פֶּחַד וְזַעַם כְּמוֹסִים.
עַת רְאֵתָה דוֹרוֹנוֹת מְרַבִּים מוֹבְלִים לְעֵינֶיךָ,
רב עוֹד מִזֶּה, הֲרַחֲרָה, כְּכֹר נִשְׁלַחוּ בְּחֻשָּׁאִי.
מָה תַעֲשֶׂה לֹא יָדְעָה; כְּאַלֶּת-הַנֶּקֶם הִיא שׁוֹטְטָמַת;
קִשְׁרָה קִשְׁרָה וְחֻלְמָה כִּי תִנְקֵם וְתִמּוּת.
לִיָּלָה יִרַד; בְּחֻלוֹם, מוֹל מִטַּת אַחֻתָּהּ, כְּמוֹ זוֹ דִּידוֹ
קָמָה, הֶדְס מְרַבֵּב אֶת שְׁעָרֵה הַסְּתוּר;
סָחָה: ”בְּרַחֵמי! אֵל תִּשְׁהִי! מִנְּגַה הַקְּדָרוֹת הִזָּה נוֹסִי!
עַם מְלוֹתֶיךָ נִטְרָק שְׁעַר חוֹרֵק בְּמִשְׁב.
אָנָּה זִנְקָה וְתִקְפֵּץ לְקִרְקַע מַחְלוֹן לֹא גְבוּהָ:
עֲצֵם הַפֶּחַד נִסְף אִמְךָ וְעוֹ בְּנִפְשָׁה...
עוֹד הִיא נִשְׂאֵת בְּאִימָה, כְּתִנְתָּהּ הַפְּתוּחָה עַל כְּתִפֶּיהָ,
רְצָה כְּרוּץ אֵילָה, קוֹל זְאֵבִים מִפְּחִידָה.
יֵשׁ הַחוֹשְׁבִים כִּי סִחְפָּה בְּגִלְיוֹ הַרוֹגְשִׁים נִהַר-נוֹמִיקִיוֹס
נְזוּר-הַקְּרָנִים, טְמֵנָה בְּמִצּוֹלוֹת בְּרִכּוֹתֶיךָ.

בֵּין הַשָּׁרוֹת, צוֹעֲקִים, אֶת בַּת-צוֹר מְחַפְּשִׁים הֵם בְּיַנְתִּים :
עַל הַקְּרָקַע הֵם רוֹאִים תּוֹ שֶׁהוֹתִירָה רַגְלָה.
בָּאוּ אֶל קוֹ הַגְּדָה : עַל הַחוּף נִפְרוֹת עֲקֹבוֹתֶיהָ...
חָשׁ הַנָּהָר בְּבוֹאָם וַיִּמְתֵּן דָּכִי גַלְיוֹ.
אָנָּה נִרְאִית כְּמוֹ אֲמָרָה : "לְנוֹמִיקְיוֹס-שְׁלוֹ אֲנִי נִימְפָה :
נְהַר-נִצְחִים מִחִבּוֹאֵי, אָנָּה פִּרְנָה הוּא שְׁמִי".
תִּכְרַף כְּרָה יַעֲרֹכוּ בְּשָׂדֶה בּוֹ תַעֲוֹ וַיִּשְׁקוּ
כּוֹס עֲמוּקָה לְחַיֵּי יוֹם הַבְּרָכָה וְלָהֶם.

(ספר ג, 523-656)

אָרִיוֹן

זֶה הַדּוֹלְפִין, שְׂאֵף אָמֵשׁ עֲטוֹר כּוֹכְבִים רְאִיתָהוּ,
לַיִל הַמְּחַר כִּי יָבוֹא – שׁוֹב מִעֵינֶיךָ יָגוּ.
יֵשׁ לוֹ מִזֶּר כִּי בְּאֶשֶׁר תִּוּךְ אֲהַבּוֹת שְׁבַסְתָּר,
אוּ כִּי נִשָּׂא אֶת קִתְרוֹס לְסָבוֹס וְאֶת אֲדוֹנוּ.
אֵי יִבְשֶׁה וְאֵי יֵם לֹא נֹדַע בְּהֵם שְׁמוֹ שֶׁל אָרִיוֹן ?
מִיָּם שׁוֹטְפִים בְּרוֹצִים – הוּא בְּשִׁירוֹ עֲצָרָם.
יֵשׁ שֶׁעֲצָרָה שִׁירְתוֹ זָאֵב בְּרִדְפוֹ אַחַר כְּבֵשׁ,
יֵשׁ שֶׁהַכְּבֵשׁ קָפָא, נֶס מְזָאֵב רְעִבְתָּן.
צַל אֶחָד לְקוֹלוֹ חִלְקוֹ אֲרַנְבַת וְכָלֵב,
יַחַד עַל סִלַע עֲמָדוֹ הַלְבִיָּאָה עִם צְבִיָּה.
יֵשׁ שֶׁבְּלֹא מְרִיבָה עוֹרֵב פְּטַפְטָן עִם הָאֵחַ
יַחַד יִשְׁבוּ וַיִּוְנֶה נִחָה שְׁכֵנָה אֲלֵי נֶץ.
קִינְתִּיָּה, כֶּף מְסַפְרִים, לְשִׁירָה, אָרִיוֹן וְדָ הַזְּמֵר,
יֵשׁ שֶׁנִּצְצָה הַלּוֹמָה, כְּמוֹ לוֹ אַחִיָּה נוֹגֵן.
שֵׁם אָרִיוֹן מְלֹא אֶת כָּל הָעָרִים בְּסִיצִילָה,
אֵינֶן אֵיטְלָה נִפְלָה שְׁבִי בְּצִלֵּל קִתְרוֹסוֹ.
אָרִיוֹן שֵׁם יָרַד בְּסַפִּינָה, נוֹסַע הַבֵּיתָה,
בְּהַ הָעֵמִיס אוֹצְרוֹתָיו, פְּרִי אֲמָנוֹת שִׁירְתוֹ.
שְׂמָא, אֲמֵלֵל, נִתְבַּהֲלַת מַגַּל וְסוֹעָה ? הַסְתַּבֵּר כִּי

מקום מבטחיך בים, לא על ספון ספינתך.
יען עמד הנוט שלוף-חרב, ויתר החבר,
כל שתפי המזמה, חרב לפתה ימינם.
אן זה בחרב, מלח? נוט ספינתך הנסחפת,
אל לידך לאחז חרב, בהגה אחז!
אריון, סמור מאימה, "לא אברח", הגה, "מן המנות,
אך קתרוסי לו יתן, רגע קטן אנגן".
חסד נטו, צוחקים לעפוב. הוא תופש את הנור,
זה הראוי לעטר, פויבוס, את זהב-שערך;
שם על כתפיו גלימתו, הטבולה בשני-צור פעמים,
צבובט אצבעו המיתר צליל משלו מהדהד.
צליל קשירת הבבור, בלחן גון, עת פולחהו
חץ אכזרי ונוקב את רגתו הצחורה.
פתע זנק וצלל בלבוש התפארת הימה:
נתז המים רסס את הספינה התכלה.
אז, מספרים, בא דולפין (כיצד נאמין?) והציע
קשת גוו הקמור תחת העל המוטר.
אריון ישב, קתרוסו בידו, וכשכר המסיע
רן והקסים בשירו את משבריו של הים.
חסד רואים האלים: הדולפין בין מזלות השמים
בא, ויפיתר צנה: תנו לו תשעה כוכבים.

(ספר ב, 79-118)

הערות

ההערות שלהלן מקורן בתרגומו ופירושו של ג'יימס פרייזר (הוצאת מקמילן, לונדון, 1929, בששה כרכים), שקיצרתי את דבריו, ואת הערותיו האנתרופולוגיות השמטתי פה ושם.

את נושאי – מדובר ב-21 באפריל, יום יסודה של רומא, לפי האמונה. המשורר פונה אפוא לקוריניוס, הוא מייסד העיר, רומולוס בדמותו האלוהית, למען יאציל לו מחסותו בבואו לספר סיפור זה.

כבר שילם את עונשו אחיו של נומיטור – אובידיוס מתחיל כאן בסיפור בנקודה שבה הפסיק קודם לכן. שם סיפר כיצד גודלו האחים התאומים רומולוס ורמוס בין איכרים, איך עלו לגדולה, גייסו צבא ועלו על דודם גוזל-השלטון אַאָמוליוס, הרגוהו והשיבו את הכס לאביהם נומיטור, אחיו הבכור ומלך אֶלְבָּה לפי דין הבכורה.

הם החליטו [...] להניח אבן חומה, אך הקשו מי משניהם ייסדה – הסיפור על ויכוחם של רומולוס ורמוס בעניין ייסוד רומא מופיע אצל סופרים עתיקים רבים, בשינויי נוסח קלים. לפי המשורר הקדום אָנְיוּס, נחלקו האחים בשאלת שמה של העיר. רמוס רצה שתיקרא על שמו, 'רומא', ורומולוס רצה שתיקרא 'רְמוֹרָה', על שמו שלו. לימים ניתן השם 'רומריה' לאותו מקום על גבעת האוונטין שם עמד רומולוס וחזה בעופות המבשרים.

רב אמננו בעוף, לו בציפור תושיה – מדובר בטרִי, ניחוש העתידות על פי מעוף הציפורים. הציפורים שבהן מדובר היו עופות דורסים, ולא כל ציפור סתם. המילה הלטינית ל'אות מבשר', *auspicium*, פירושה (מילולית) 'צפייה בציפורים'. וכן ביוונית: המילה 'ציפור' פירושה גם 'אות מבשר'. על כך הלעיג אריסטופנס במחזהו 'הציפורים': כפי האתונאים היתה השמועה ציפור, עיטוש היה ציפור, פגישה היתה ציפור, משרת היה ציפור, וחמור היה ציפור. לאמור – הציפורים היו להם כמקדשי הנבואה וקאל אפולו עצמו.

יום מבורך בחרו, בו תותווה החומה במחרשת – מדובר כאן בטקס דתי של ייסוד, שכמה וכמה סופרים עתיקים תיארוהו. לפי נָארו, היה הטקס שערכו הרומאים בעת ייסוד עירם אטרוסקי במקורו. קו גבולו של האתר הותווה במחרשה, שהיתה רתומה לפרה ולשור. השור היה רתום מימין, כלומר לחוץ, והפרה – לשמאל ופנימה. שן המחרשה היתה עשויה ארד. הנוהג במחרשה היה לבוש כדרך הסבינים, כנף גלימתו מכסה את ראשו. רגבי האדמה היו נופלים מן הלהב לשמאל, פנימה, ולא לימין והחוצה. כדי להבטיח שכן יהיה, צעד אחרי החורש אדם שתפקידו היה להטיל את הרגבים שנפלו ימינה חזרה פנימה, לשמאל. התלם שנחרש כך כונה "התלם הראשון להיָלֵד". התלם לא היה רצוף סביב האתר: במקומות שיועדו לשערים חילצו את שן המחרשה והותירו כברה לא חרושה. התחום החרוש היה מקודש, מלבד השערים, שאי אפשר היה לקדשם, מפני שעתידיהם היו לעבור דרכם דברים של טומאה, כגון גוויות הנפטרים שהובילו לקבורה.

ערב חג פאלס קרב – פאלס היתה אלוהות קדומה, ספק זכרית ספק נקבית, פטרונית העדרים והרועים, שיום חגה חל, כאמור, ב-21 באפריל.

נכרה החפיר, פרי הארץ פנימה הוטל ועימו רגב מכר לא רחוק – הטקס שמתאר אובידיוס מסופר גם אצל פלוטרכוס בתולדות חיי רומולוס. הטקס מאגי וסמלי: בחפיר נטמנים הדברים המסמלים שגשוג לעיר בעתיד, וכן אדמה שהביאו המתיישבים מביתם הקודם למקום מושבם החדש. כפי שמעיר פרייזר: השלכת פרי הארץ ודברים מועילים אחרים

לתוך חפיר יסודות העיר החדשה היתה, ללא ספק, קורבן שנועד להביא ביטחון לחומות ושגשוג לעיר, או באורח מאגי, הודות לערכם של הדברים עצמם, או באורח דתי, כמחוות פיוס ורחות האדמה, שהחריש בה הפריעם.

הו יופיטר, וסטה אימנו, מווריס האב, סעדו יד מייסד הקריה – תפילה זאת יאה לרומולוס במיוחד, שכן לפי המסורת היה בנם של מארס (מווריס) ושל כוהנת יִסְטָה (הִסְטָה היוונית), אלת אש האת, פטרונית הרומאים. כגיבורים רבים אחרים, יצא אם כן גם רומולוס מרחמה של בתולה (כל כוהנות וסטה היו בתולות).

ויתן בחיזו משמאלו אות של חסד אב האלים ומשמאל רעם גלגל בשחקים – לפי שיטת האותות של הרומאים, היה צד שמאל בר המזל. אצל היוונים – להפך.

חכף זינק ועבר, וקלר באת מקצהו – נוסח זה של הסיפור הוא 'גרסת המיעוט'. אצל ליוויס וקיקרו ההורג הוא רמוס. פלוטרכוס מספר את שתי הגרסאות. פרייזר משער, שבסיפור זה יש הד למנהג להרוג את אחי המלך עם עלייתו לכס, כדי לגונן עליו מפני יריבותו, ומביא ראיות ממנהגים כאלה שהילכו בקרב שבטים אפריקאיים.

וכמהו עשו שם פאוסטולוס, הוא ואשתו, פוזור-אגללות שעה – במקור כתובים שמות בני הזוג גם יחד: פאוסטולוס ואַקָה. פאוסטולוס היה הרועה שמצא את התאומים רמוס ורומולוס במאורת הזאבה, ואילו אקָה לְרַנְטָה היתה זו שהיניקה אותם אחר כך.

אז את העלם בָפו (אף שטרם קָראו כך) קויריטים – קויריטים הוא כינויים של כלל אזרחי רומא בהווייתם בעתות שלום, בלשון רשמית. השם הובן כנגזר משם העיר הסאבינית קוֹרְס. כיוון שסברו ששם זה לא בא לעולם אלא לאחר האיחוד עם הסאבינים, בימי המלך טאטיוס, הרי שבזמן מותו של רומולוס עדיין לא נתכנו הרומאים כך.

חג אנה פֶרְנָה

חג אָנָה פֶרְנָה מול ערוצך יִתְגַג, טיבר הבא מרחוק – לפי הכתוב במקור עתיק אחד, נחוג החג אנה פרנה באבן המיל הראשונה של יִאָה פֶלְמִינָה, כלומר סמוך לשער הצפוני של רומא כיום, פוֹרְטָה דֶל פּוֹפּוֹלוֹ. לפי הכתוב אצל אובידיוס ואצל אחרים אפשר להסיק שמדובר בחג שנחוג באמצע חודש מארס לכבוד השנה החדשה. אנה היא האנשה נקבית של השנה, ובתורת 'פֶרְנָה' (נצחית) סימלה את מחזור השנים. השנה הרומית נפתחה בחודש מארס, שבאמצעו נגלה הירח המלא הראשון. החג, כפי שמתארו אובידיוס, היה חג עממי מובהק.

שם תפוז נערת חמד – במקור: נערה מטופחת, במיטב מראה.

סבתא שתויה גררה סבא סבוא ושכור – כפי שמעיר פרייזר, יתכן שמדובר כאן בדמויות סמליות: הזקנה השתויה היא אנה פרנה עצמה ובן זוגה הישיש השיכור הוא קְמוֹרְיוֹס וְטוֹרְיוֹס, 'מארס הישן' של השנה שעברה.

מה טיב הָאֵלָהָ? (כי הנה השמועות נחלקות כאן!) – במילים אלה מציין אובידיוס, שבחר גרסה אחת מגני רבות להסביר מי היא אנה פרנה. לפי גרסתו, אנה היא אחותה של דידו, כמסופר ב'אינאיס' (ספר ד, 9 ואילך). הסיפור שמגולל אובידיוס יכול להסתכם כך: אחרי שהתאבדה דידו, ברתה אחותה לאיטליה, שם קיבל אותה אינאס בזרועות פתוחות. אולם בפחדה פן תירצח בידי אשתו לְיִנְיָה, כפי שהזהירה אותה רוח אחותה בלילה, נסה אנה לנהר הסמוך נומיקוס וטבעה בו. המחפשים אחריה מצאו את עקבותיה על הגדה ושמעו אותה אומרת ממעמקי המים כי נהפכה לנימפת הנהר, וכי מעתה שמה אָנָה פְּרָנָה, כלומר, 'הזרם (או 'הנהר') הנצחי' (amnis perennis). "נדמה כי הסבר ילדותי זה", כותב פרייזר, "אין לו רגליים, מלבד דמיוןן של המקרי של המילים אלה לאלה".

חכף פלשו הנומיקים לתחום ממלכתה, אין שומר לה: / נְרָקָה המורי כבש את הארמון שנלכד – יארבה, או יארבס הכושי, היה, כפי שמספר ורגיליוס, מלך הנומידים, בנו של האל המצרי אמון. בספר הרביעי של ה'אינאיס' מסופר כיצד דחתה דידו את חיזוריו וכיצד התפלל לאבי האלים לנקם (ספר ד, 195-218). 'אליסה' הוא שמה השני של דידו. כפי שיש כי / נחיל הדבורים הנבוך נד, קְאָבֹוד לו מְלֶפו – עוד מימי אריסטו, טעו היוונים בסברה שבראש נחיל הדבורים עומד מלך ממין זכר. כפי שמעיר פרייזר, דווקא כסנופון, איש הצבא, עמד על העובדה הנכונה, שאריסטו חוקר הטבע טעה בה.

יש אי פורה, שמו מְלִיטָה; שְכֵן הוא לאי הצחיח / קוֹסְיָה: ים הלוֹבִים בו יהלום בגליו – במליטה, היא האי מאלטה ובאי השכן לה, גאולוס, או גוזו, בשמו היום, ישבו פיניקים, ואך טבעי הדבר שאנה, שהיתה פיניקית בעצמה, ביקשה מקלט שם. האי קוסירה שמזכיר אובידיוס הוא פְּנִטְלִיָה דהיום.

בְּאֵטוּס מכניס האורחים, רב הרכוש, שם משל – אובידיוס הוא הסופר היחיד המספר שבאטוס היה מלך מאלטה. גרסת כל הסופרים האחרים היא שהיה מלך קִירְנָה. **נְרָא את עצמת פִּיגְמִלִיוֹן כי רבה –** פיגמליון היה מלך צור, אחיהן של אנה ודידו. הוא רצח בעורמה את בעלה של דידו, סִיכְיָאוֹס, בחומדו את אוצרותיו. רוח המת נגלתה לדידו וסיפרה לה את דבר הפשע. במעשה להטים צייד סיכיאוס המת את דידו בזהב וכסף מאוצרו הגזול, ואותם העמיסה על ספינה, נמלטה בחשאי ונחתה לחוף לוב, שם רכשה אדמה וכוננה את קרתגו. הפרשה מסופרת בספר הראשון של ה'אינאיס' (343-368). השם 'פיגמליון' הוא שיבוש יווני של שם פיניקי.

מול יובלים שופעי דג בקרטיס, טרשים מרובים בו, / יש חבל ארץ קטן: קמרה שמו בין יושביו – קרטיס הוא נהר בדרום איטליה. שם חבל הארץ שמציין כאן אובידיוס אינו ידוע מכל מקור אחר.

לְאוֹנְטוּס – עיר עתיקה בחופה המערבי של איטליה. לפי המסורת, היתה בירתה העתיקה של רומא.

אז כבר אִנְאָס הזך זכה בְּכַתּוֹ של לְטִינוּס – כלומר, אחרי המאורעות המסופרים ב'אינאס' למן הספר השביעי ואילך. ביתו של לטינוס היא אשתו השנייה של אינאס, לאוריניה.

שם רק אֶכְטָס ליוו – נושא כליו ורְעוֹ של אינאס.

חש עקתה הגבור הקִיתָרִי – אינאס, הקרוי 'קיתירי' של שם האי קיתירה, שהיה מקודש לוונוס-אפרודיטה, שהיא אימו.

פְּצָעָה – בעיני ראיתיו, כשהרהבתי / עוז אלי הָרַס לבוא, פצע נחות מכבודה – כפי שמספר ורגיליוס, ביקר אינאס בשאול ושם ראה את רוחה של דידו משוטטת לבדה בחורש. אינאס מנסה לפייסה ומספר לו כמה אהב אותה, אולם רוח הרפאים כובשת את עיניה בקרקע, שומעת את נאומו אין אומר ומסתלקת. התמונה בנויה על תמונה דומה בספר האחד-עשר של ה'אודיסיאה', שם מנסה אודיסאוס לפייס את רוח הלוחם איאס, המסתלקת גם היא בשתיקה.

יש החושבים כי סְחָפָה בגליו הרוגשים נהר-נומיקיוס / נְזוּר-הקרנים – לגדת נהר זה עתיד היה אינאס להיספות בקרב שהתחולל לא הרחק מלוויניום. יש המזהים נהר זה עם הריו טוֹרְטוֹ בן ימינו, נהר קטן המתפתל הימה בחבל לאטיום בין פְּרִטִיקָה דִי מַאָרְהָ (היא לאוריניום העתיקה) וְאֶדְרִדָּה. הנהר "נְזוּר-קרניים" מפני שאלי הנהרות נצטיירו שנושאים קרניים לראשם.

אריון

זה הדולפין, שאך אמש – אובידיוס קובע, אפוא, כי קבוצת כוכבים זאת שוקעת בשלושה בפברואר. הדולפין היא קבוצת כוכבים קטנה בשמי הצפון (סימונה האסטרונומי Del). היא מופיעה כבר ברשימת ארבעים ושמונה קבוצות הכוכבים שערך התוכן הקדמון תְּלִמִי. מְאֵנִילִיוֹס, בעל הפואמה הדידקטית האסטרונומית-אסטרוולוגית "אסטרונומיקה", אומר כי אלה שנולדו בסימן הדולפין יהיו זריזים הן בים, הן ביבשה (ספר ה, 416-448). **יש לו מָזַר כי בְּאֶשֶׁר תִּנְךָ אהבות שְׁבִסְתָּר, / או כי נָשָׂא את קְתוּרֹס לְקְבוּס ואת אדונו** – כלומר, הדולפין זכה למזל בכיפת השמים הודות לאחת משתי סיבות. האחת: כאשר התאהב אל הים נְפִטוֹן-פּוֹסִידוֹן באלת הים אֶמְפִיטְרִיטָה וביקש לשאתה לו לאשה, נסה האלה הביישנית להרי האטלס, ונימפות הים נחבאו. אולם האל המאוהב שיגר אליה שליחים רבים שידברו על ליבה; אחד מהם היה הדולפין, שגילה את מקום מחבואה והצליח לשכנעה שתחזור עמו ותתרצה לנפטון. בשכר זאת זכה להתקדש ולהתקבע בשמים. לפי סיפור אחר, זכה הדולפין בכיבודיו בשכר זה שהציל את המוסיקאי האגדי בן לְקְבוּס, אריון. לפי סיפור שלישי, כובד הדולפין לזכר מנוסתו של דיוניסוס מפני שודדי הים הִטְרִינִיִים; הללו זממו להרוג את האל, אבל הוא השליכם מן הסיפון, ובנופלים

הימה נשתנו לדולפינים. את סיפור אריון והדולפין נטל אובידיוס מהרודוטוס (ספר א, 24-23). סופרים עתיקים אחדים מספרים שמנהגם של הדולפינים להציל בני אדם שטובעים בים.

יש שעצרה שירתו זאב ברדפו אחר כבש – במקור – כבשה. החילוף מטעמי משקל, כמובן

יש שבלא מריבה עורב פטפטן עם האַח / יחד ישבו – במקור כתוב לא אוח, כי-אם "ציפורה של פֶּלֶס [אתנה]", כלומר הינשוף הידוע. הינשוף היה סמלה של אתנה, ובעת העתיקה אף רווחה המימרה "ינשוף לאתונה" (כעין 'מכניס תבן לעופריים'), לציון מי שמביא למקום כלשהו דבר שישנו שם בשפע ממילא. העורב, לעומת זאת, היה אויבה של האלה, משום שהביא לה בשורות רעות. על כן אסרה על העורבים לבוא למקדשה הגדול באקרופוליס של אתונה. אשר על כן, מספרים הסופרים הקדמונים, עוינים העורבים את הינשופים ולהפך: אלה גונבים את ביציהם של אלה בימים, והללו בלילות. התואר 'פטפטן' שמצמיד אובידיוס לעורב רומז, כנראה, לסיפור שכבר סיפר ב'מטמורפוזות' (ספר ב, 531-632), על אודות קֹרְזִיִּס ואפולו. לפי המסופר שם, אהב אפולו את קורוניס. העורב, ציפורו של פויבוס אפולון, עקב אחריה, וגילה שנאפה. העורב אץ לגלות את הדבר לאדונו; האל הנזעם ירה בה חץ מקשת הכסף שלו והרגה. הוא ניחם על מעשהו, אבל זעם על העורב המבשר, שערך אותו יום היה לבן כשלג, וגזר עליו ש'עם ציפורים לבנות לא ישכון' ועשאו שחור.

קינתיה [...] ניצבה הלומה – קינתיה היא האלה הציידת זריזת הרגליים דיאנה-אַרְכֶּטְמִיס, שנתכנתה כך על שם הר קינתוס באי מולדתה דֵּלוֹס.

אריון שם ירד בספינה, נוסע הביתה, / בה העמיס אוצרותיו, פרי אמנות שירתו – כמסופר אצל הרודוטוס, סייר אריון והופיע ברחבי איטליה וסיציליה, שם השתכר כסף. בטְרַנְטוּם שכר אונייה וצוות מלחים קורינתיים ואמר לשוט לעיר מולדתו מֶתִימְנָה שבלסבוס. נראה שבמהלך מסע זה ארעה ההרפתקה המפורסמת שמגולל אובידיוס כאן.

תנו לו תשעה כוכבים – לפי הכתוב אצל מחברים עתיקים, מכוונים תשעת הכוכבים לאהבתם של הדולפינים את המוסיקה, שכן תשע הוא מספרן של המוזות.

(תרגם מלטינית והעיר: עמינדב דיקמן)